

Kemal Ahmet Arû'yu anıyoruz

Oktay EKİNCİ

UNESCO, Türkiye’de şehircilik eğitiminin önderini 100’üncü doğum yılında anıyor

Mimarlar Odası bültenindeki “UNESCO Mimar ve Şehirci Kemal Ahmet Arû’yu 100’üncü Doğum Yılında Uluslararası Düzeyde Anıyor” başlıklı haberin devamı özetle şöyleydi: “Kasım 2011’de Paris’teki UNESCO 36’ncı Genel Konferansı’nda 2012 yılında Şair ve Filozof Yusuf Nabi (1641-1712) ile Bestekâr Buhurizade Mustafa İtrî’nin (1640-1712) ölümlerinin 300’üncü yılı; Mimar ve Şehir Plancısı Kemal Ahmet Arû’nun da (1912-2005) doğumunun 100’üncü yılını anma ve bir eserin desteklenmesi kararı alınmıştır.”

UNESCO kararında Arû için deniyor ki; “Dünya mimarları ve şehircileri için bir referanstır.”

Haberi okuduğumdan beri gözümün önüne bir kez daha kentlerimizin “şehircilikten yoksun” hali geliyor... Düşünüyorum; acaba bu gerekçede, “ülkesinin plansız kentleşmesine neden olan siyasetçilerine ders olması için” gibilerden bir vurgulama da yer alamaz mıydı?

Şimdi eminim ki o siyasetçilerin günümüzdeki temsilcilerinden de konuşanlar olacak ve hiç yüzleri kızarmadan “Arû çağdaş şehircilik eğitiminde önderimiz oldu” falan diyecekler. Peki, nerede o önderliğin ısrarla üzerinde durduğu “planlı kentleşme”ye bağlılık? Nerede Arû’nun “planlama çağdaş uygarlıktır” sözüne gösterilmesi gereken saygı?

UNESCO keşke şunu da ekleyiverseydi; “Politikacılarının plan yerine pilav istedikleri bir ülkede mimarlık ve şehirciliğin ne denli yaşamsal önem taşıdığını ömrü boyunca savunan bir öğretmenden hiç yararlanmayan imar egemenlerine Arû’yu anımsatmak için..”

Cumhuriyetin plancısı

1954’te kurulan Mimarlar Odası’nın 1 numaralı üyesi, Anıtkabir’in mimarı Emin Halit Onat’tı... 2 numaralı üyesi ise 1944’te Isparta, 45’te Kayseri ve Ödemiş, 48’de İzmit, 46’da Boğazlıyan, Tekirdağ, Söke ve Malkara, 47’de Babaeski, Bandırma, Gönen, Finike, Burdur, Serik, Biga, Tokat, Kars ve Turhal, 48’de Gaziantep, 52’de İzmir, 1970’te de Niksar ve Tavşanlı İmar Planı yarışmalarında birincilik ödülleri alan; denebilir ki “cumhuriyetin şehircisi” Kemal Ahmet Arû’ydu...

1932’de Galatasaray Lisesi’ni, 37’de Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Bölümü’nü bitiren, 1940’ta Yüksek Mühendislik Mektebi (İTÜ) Mimarlık Fakültesi Şehircilik Kürsüsü’ne asistan olan, 1942-46 arasında Hitler faşizminden ülkemize sığınan bilim insanlarından Clemens Holzmeister’le birlikte proje derslerini yürüten; İTÜ’yle birlikte Yıldız Teknik Okulu ve Maçka Teknik Okulu’nda dersler vererek 1950’de profesör olan; aynı yıl Şehircilik Kürsüsü başkanlığına seçilen; 1954-70 arası İTÜ Mimarlık Fakültesi Dekanlığı görevini üstlenen; 1961-62’de Stuttgart, 63’te Berlin ve 67’de Viyana Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehircilik Kürsülerinde konuk öğretim üyesi olan ve 1967-82 arası da İTÜ Mimarlık Fakültesi Şehircilik Enstitüsü başkanlığı yapan Arû, anılarında bakın ne diyor:

“Benim şehirciliğim de Emin Onat’tan menkuldür. Ben hiç şehirci unvanını kullanmadım. Ben mimarım, onu da beraber yaptım. Prof. Gustav Oelsner de -çok ilginç, çok zarif bir adamdı- derdi ki, mimar isterse şehircilik yapabilir, şehirci muktedirse mimarlık yapabilir.”

Dağlar ve binalar

Arû yine bir yarışmayla kazandığı Ödemiş İmar Planı’nı 1940’larda hazırlarken, dönemin Nafia Vekâleti’nin plan şartnamesindeki “binalara yükseklik verilmesi” hükmünü, anılarında özel olarak anlatmıştır.

Şartname demektedir ki; “Ödemiş etrafı dağlarla çevrili verimli büyük bir ovanın kenarındadır. Bu nedenle kentte yaşayanların ‘ora’lı olma bilinçlerini sürekli kılacak olan dağların görüntüsü, yeni yapılarla örtülmemelidir! Özellikle ana cadde ve meydanlarda gezinen insanların dağları da görebilecekleri bir bina yüksekliği esas alınacaktır.”

Arû elinde paftalarla cadde cadde, meydan meydan dolaşarak, her parselde dağların görünümünü örtmeyecek bina yükseklikleri saptar ve plana aktarır... sonunda hazırladığı plan, öylesine başarılı bulunur ki armağan olarak Birgi köyünün planı da Kemal Ahmet Bey’e verilir.

Şimdi, 40’ların bu şehircilik duyarlılığı ile bugünün sözde plan kararlarını bir kıyaslayın. Komşu mahalleyi bile gözden ırak kılan yüksek ve yoğun yapılaşmaya plan denebilir mi? Takvimlerde 70 yıl daha ilerdeyiz ama şehircilik kültüründe 1940’lardan daha gerideyiz.

Yine Arû, bugünkü mimarlık-şehircilik ayrıştırması yerine, mimarî projelerini hep şehirle uyumluluk içinde tasarlamıştı. 1947-57 arası Rebii Gorbon’la birlikte yaptığı 1’inci Levent ve 54’te gerçekleştirdiği 4’üncü Levent toplu konut uygulamaları ile aynı bölgeyi kuşatan bugünkü gökdelenleri birlikte düşünürseniz, şimdi SİT olarak koruma altındaki Levent’in rant kulelerine ne denli tarihsel bir direniş sergilediğini de görürsünüz...

UNESCO diyor ki; “bir eseri de desteklenmeli...” Bu dilek, Levent’in “semt sakinlerince yaşatılması direnişi”ne katkıyla yerine getirilemez mi?

İTÜ, MSGSÜ, YTÜ ile Mimarlar ve Şehir Plancıları Odaları UNESCO kararını yaşama geçirmek üzere etkinlikler yarışı içindeler. Umarım kentten ve çevreden sorumlu olanlar da bu etkinliklere katılır, sağlığında yararlanmadıkları Arû’muzdan belki şimdi esinlenmeye çalışırlar.

22 Mart 2012 – Cumhuriyet Gazetesi

<http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=324136>
